

**Jiří Kolář:
Prometheova játra
(1950)**

Jakub Říha

Lektorovali:

PhDr. Petr Šrámek, Ph.D.,
Katedra literární kultury a slavistiky, FF Univerzity Pardubice

Mgr. Tomáš Nedvěd,
Soukromé osmileté gymnázium DINO – HIGH SCHOOL

Vydávání *České knižnice* podporuje Akademie věd ČR
jako součást programu Strategie AV21.

Semináře České knižnice přináší komentáře k jednotlivým svazkům vydaným v *ČK*. Jsou určeny studentům vysokoškolských a středoškolských literárních seminářů, resp. jejich vyučujícím. Komentáře, jejichž rozsah je mezi 10 a 20 stranami, jsou založeny na rozboru konkrétních textů pocházejících obvykle z uceleného souboru (tj. jedné sbírky, jednoho dramatu apod.). Struktura *Seminářů* kopíruje strukturu ústní maturitní zkoušky z češtiny (literárněhistorický kontext díla, literární žánr, kompozice, témata, čas a prostor, vypravěč / básnický subjekt, jazyk, styl a básnické prostředky).

Semináře navazují na publikace *Rozumět literatuře, Česká literatura 1945–1970, Český Parnas* nebo *Slovník básnických knih* vzešlé z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Chtějí poskytnout výchozí materiál k dalšímu zpracování (konkrétní vyučovací hodina, seminární práce apod.).

Semináře jsou posuzovány dvěma lektory (teoretikem a praktikem) a redakčně zpracovány.

Verze publikace: **XII/2017**

Volně ke stažení na:
www.kniznice.cz

Vydal
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,
Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1,
www.ucl.cas.cz,
v Praze roku 2017
jako 11. svazek edice *Seminář České knižnice*.
Redigovala Petra Hesová.

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2017
Edici *Seminář České knižnice* řídí Robert Kolár.

Jiří Kolář: *Prometheova játra* (1950)

Svazek *Prometheova játra / Trilogie* Jiřího Koláře (1914–2002) přináší autorovy básnické texty z padesátých let. Vedle básnické knihy *Prometheova játra* (napsána 1950, samizdatové vydání 1979, exilové vydání 1985, oficiální vydání 1990) je to trojice sbírek *Mistr Sun o básnickém umění* (napsána 1954/1955, knižně 1957), *Nový Epiktet* (napsána 1955, knižně 1968) a cyklus *Černá lyra* (napsána 1955, čtyři básně otištěny ve výboru *Vršovický Ezop* 1966, celek otištěn až ve 3. svazku *Díla Jiřího Koláře* v roce 1993), již Kolář koncipoval jako volnou trilogii, sbírky pohromadě vycházejí poprvé až v edici Česká knižnice jako její 88. svazek.

Kontext autorovy tvorby a literárněhistorický kontext díla

Prometheovými játry vrcholí a završuje se Kolářova poezie psaná ve čtyřicátých letech v kontextu Skupiny 42 (variační metoda válečných sbírek, deník) a otevírají se cesty k novým postupům, spočívajícím především v manipulaci s cizími texty, jež naplno rozvine právě zmíněná trilogie. Padesátá léta v Kolářově tvorbě představují ohledávání hranic tradiční poezie (mj. koncepce autorství) a jejich postupné překračování směrem k výtvarnému projevu (sbírka *Básně ticha*), který u Koláře převládne od šedesátých let. Motivace pro opuštění literární tvorby byla u Koláře několikerá, především nedůvěra k jazyku (písmu) coby nástroji manipulace a zotročení (srov. Burda 1968/2013: 182) a úsilí o co nejuniverzálnější srozumitelnost.

Rozestupy mezi dobou vzniku sbírek a dobou jejich vydání jsou symptomem nepřijatelnosti Kolářovy tvorby pro poučnorový totalitní režim a její neslučitelnosti s mocensky prosazovanými estetickými normami. Po komunistickém převratu v únoru 1948 byla tvorba Jiřího Koláře — stejně jako dalších autorů — vystavena ostrým útokům ze strany prorežimních kritiků, např. Jana Šterna (Štern 1948) či Ivana Skály (Skála 1949). V *Prometheových játrech* jsou zaznamenány

výroky básníka a překladatele Jiřího Taufera a ministra Zdeňka Nejedlého na Kolářovu adresu pronesené na pracovní schůzi Svazu československých spisovatelů v lednu 1950:

mluvil pan Taufer. [...] Dověděl jsem se, nevím už pokolikáté, že jsem literární zrůda, kosmopolitická hyena, duševně vyšinutý, parazit literatury, který nemá se slovem básník nic společného, přísluhovač imperialismu, hniloba válečných štváčů, fašistický zmetek, člověk skrz naskrz prohnílý, pornograf, dvojče zrůd, jako je Eliot, Miller nebo Faulkner, těch rasistických vyvrhelů, jsem prý ten, který nenávidí život, který by nejraději viděl svět utopený v krvi svých bližních, trockista, nepřítel Sovětského svazu, lump proletář na třetí atd.

ministr Nejedlý [...] [u]jistil obecenstvo, vděčně tleskající za každé slovo, že kdyby býval věděl, v době, když byl ministrem sociální péče, že existuje v české literatuře člověk, jako jsem já, dávno by mě již poslal do dolů, abych neotravoval vzduch. Říkal, že prý jinam nepatřím (čest práci, hrdinové naší doby, slavní synové naší milované vlasti, nejzdatnější bojovníci za socialismus v naší zemi, horníci!), neboť jsem nebezpečný zárodek epidemie, který má každý uvědomělý socialista povinnost odstranit ze života, zničit vůbec.

(Kolář 2016: 45, úryvek záznamu z 24. ledna 1950)

Ruku v ruce se zmíněnými výpady šel publikační zákaz Kolářových děl: v roce 1948 již nesměla vyjít prozaická část deníkového diptychu *Dny v roce / Roky v dnech*. Tento zákaz trval v podstatě až do roku 1964, přičemž od poloviny let padesátých bylo Kolářovi umožněno publikovat překlady (např. Whitmanova *Stébla trávy* v roce 1955 či Mastersova *Spoonriverská antologie* v roce 1957), knihy pro děti a adaptace (*Ezop*, *Kocourkov* ad.), mezi nimiž se patrně skryla i parafráze *Mistr Sun o básnickém umění* (1957; podrobněji Šrámek—Říha 2016: 403—404).

Všechny tři části *Prometheových jater* jsou datovány do roku 1950. Vzhledem k ostře kritickému zaměření díla proti komunistickému režimu nebyla v této době šance na jeho

zveřejnění, a strojopis *Prometheových jater* proto pouze koloval mezi Kolářovými přáteli. Na podzim roku 1952 byla jedna kopie zabavena při domovního prohlídce u literárního kritika Václava Černého. Státní bezpečnost se s pomocí zabaveného rukopisu pokusila získat Jiřího Koláře pro spolupráci, avšak bez úspěchu. Následovalo jeho zatčení v únoru 1953 — byl obviněn z trestných činů: „pobuřování proti republice“, „snižování vážnosti prezidenta republiky“, „hanobení ústavního činitele“, „útoky proti skupinám obyvatel“ a „hanobení spojeneckého státu“. V září téhož roku byl odsouzen ke dvanácti měsícům odnětí svobody nepodmíněně. Zbývající trest mu byl odpuštěn na základě květnové amnestie prezidenta Antonína Zápotockého (srov. Suk 2013).

První pokus o vydání *Prometheových jater* byl učiněn na konci šedesátých let v knižnici pro „experimentální literaturu“ Tangens, řízenou kritikou z okruhu časopisu *Tvář*, Janem Lopatkou a Josefem Vohryzkem. Jiří Kolář pro chystané vydání text výrazně přepracoval: především vypustil nebo anonymizoval nejostřejší odsudky poúnorového režimu v deníkové části knihy.

Coby příklad můžeme uvést škrtnutí v zápisu z 24. ledna, věnovaném zmíněné pracovní konferenci Svazu československých spisovatelů:

Kdo nepoznal na vlastní kůži, nemůže vědět, co je to partajní zrůda, kdo jsou Štollové, a to jsou kostelní myši proti potkanům nahore, co je to člověk, který umí jen poslouchat a chce mít za to moc, slávu za to, co je nemožné v čestném, normálním životě, co je za zvíře člověk, vystlaný jednou ideou, jednou lží.

(Kolář 2016: 44, úryvek záznamu z 24. ledna 1950)

Přípravy vydání *Prometheových jater* postoupily na konci roku 1969 do stadia tiskových korektur; v této fázi byla nakladatelstvím iniciována nová vrstva úprav: vyškrtnuty byly další pasáže, jež se ve změněné politické situaci jeví jako nepřijatelné. V této podobě — doplněna čtyřmi autorovými

kolážemi a doslovem Emanuela Frynty „Bytostný básník Jiří Kolář“ (srov. Frynta 1990) — byla *Prometheova játra* nakonec na začátku roku 1970 vtištěna, avšak většina nákladu byla zničena.

Následující vydání díla vycházela z dochovaných výtisků: jedná se o samizdatové vydání *Prometheových jater* v Edici Expedice (1979, sv. 91), exilové vydání v torontském nakladatelství Sixty-Eight Publishers (1985; autor text nově doprovodil obálkou a kolážemi s biblickými výjevy) i první oficiální vydání z roku 1990 v nakladatelství Československý spisovatel. Pro devátý svazek *Díla Jiřího Koláře* v roce 2000 zvolil Vladimír Karfík za výchozí text *Prometheových jater* znění tiskových korektur z roku 1969 před škrty vyžádanými nakladatelstvím. Vydání v České knižnici vychází ze znění strojopisu zabaveného při domovní prohlídce u Václava Černého, který se dochoval v Archivu bezpečnostních složek.

Literární druh a žánr

Oproti častému zjednodušení, redukujícímu *Prometheova játra* na deník, zdůrazněme, že se jedná o knihu žánrově i druhově různorodou. Skládá se ze dvou rámcových básnických oddílů, Skutečná událost a Každodenní komedie, v podtitulu společně označených „Rod Genorův“, a z deníkového oddílu Jásající hřbitov, obsahujícího prozaické i básnické záznamy z období leden—prosinec 1950.

Rámující básnické cykly jsou tvořeny příběhy či výjevy, jež oscilují mezi realistickým/fantasmagorickým, tragickým/satirickým zobrazením, a s jistou rezervou bychom je mohli označit za epiku. K básnickým oddílům *Prometheových jater* lze vztáhnout o něco starší zápis z deníkové knihy *Očitý svědek* pojednávající o „návratu nebo nutnosti cyklického básnictví“:

složitost a nepostihnutelnost našeho „nelidského věku“, stejně jako osudného vědomí této nelidskosti v nás samých a zároveň pocit přítomnosti místa, kde je možno člověku ještě v sobě i na tomto světě lidsky žít, nelze postihnout bez dostatečně širokého zobrazení a vypovězení, v spravedlivě oprávněných, realitu plně zabírajících celcích.

(Kolář 1997: 283, úryvek zápisu z 16. prosince 1949)

Výstavba textů v básnických oddílech se vyznačuje užitím kolážového postupu, spočívajícího v prostupování a kombinování jednotlivých textů. Například vstupní oddíl Skutečná událost se skládá ze tří částí: první je přeludným vyprávěním/vzpomínáním vyšinutého muže, patrně alkoholika, druhá je veršovou transpozicí válečné povídky polské autorky Zofie Nałkowské, ve třetí části jsou dva předcházející oddíly sloučeny do jednoho textu, respektive druhá, kratší část je „vkonstruována“ do části první (srov. Karfík 1994: 32–34):

I.

*Pij, Mařenko, a nekoukej
na nás jako telátko,
na zdraví pána, nestyď se,
on tě nesežere!... Cože?
Co to povídáš?... Kašli na lidi
a napij se!... Mluv trochu
nahlas... Ne, to se pleteš,
to je hruška, oříšek
a vedle švestička.
Ty sem přivezli zdaleka
...Ne, ty se tu nenarodily. Ach.
Ubohoučká hruštička...
Tam... Vidíš?...*

II.

— *Kdyby to bylo v lese,
ale takhle lidem na očích?*
— *Támhle leží její muž!*
— *Utekli z vlaku, podlahou,
za jízdy, ale stříleli po nich.*
— *Ona ji dostala do kolena...
Chtělo se jí spát. Spát,
spát, spát.*

III.

*Pij, Mařenko, a nekoukej na nás jako telátko,
na zdraví pána, nestyď se, on tě nesežere!
Cože? Co to povídáš?... **Kdyby to bylo v lese,
ale takhle lidem na očích?...** Kašli na lidi!
a napij se... Mluv trochu nahlas... Ne, to se pleteš,
to je hruška, **támhle leží její muž**, oříšek,
a vedle švestička, ty sem přivezli zdaleka,
ne, ty se tu nenarodily, **utekly z vlaku,
podlahou, za jízdy, ale stříleli po nich, ach,***

*ona ji dostala do kolena, ubohoučká
hruštička, **chtělo se jí spát, tam, vidíš? Spát, spát, spát...***

(Kolář 2016: 17, 23, 30, úryvky ze skladby Skutečná událost)

V Doslovu, jímž cyklus doprovodil, pojmenoval Kolář tuto formu „samobáseň“ a popsal její genezi. Její smysl viděl v demonstraci, že „lidský osud není nikdy vysvětlitelný a postihnuteľný z jednoho bodu, jediného hlediska, poznatelný z jedné stránky, z jednoho postoje k životu, ale že jeho běh, jeho kolotání v sobě soustřeďuje klíč k porozumění a poznání života a osudu všech lidí v jeho čase žijících“ (tamtéž: 33).

Obdobné, byť mnohem komplikovanější metody je užito v cyklech Povrchně o poezii a Nejmladší vnuk Genorův, jež stojí na začátku třetího oddílu Každodenní komedie. Složitost je zde stupňována tím, že není zachována linearita postupu z první části (schematicky: I + II = III) a texty, respektive jejich fragmenty se prostupují, mísí a přelévají bez předem daného řádu, a to i přes hranice jednotlivých cyklů (kritik Jindřich Chalupecký píše o „barokní téměř manipulaci s masami slovesného textu“ [Chalupecký 1990: 55]). Tím je de facto rozrušena samostatnost/identita jednotlivých celků a rodí se „unikavý efekt ‚děja vu‘, který umocňuje otřesné a vážné vyznění sdělovaných skutečností“ (Špirit 2005: 273). V rozhovoru s Vladimírem Burdou Kolář v souvislosti s *Prometheovými játry* použil označení „permutovaný text“ (Burda 1968/2013: 180), který dobře vystihuje podstatu popsaného postupu.

Žánrové označení „komedie“, užité v názvu třetí části, vysvětluje sám autor v předmluvě k této části: „Nazval jsem tuto báseň ‚komedií‘ proto, že mně opravdu nejde o drama nebo tragédii nebo jednotlivě o cosi takto pojmenovatelného, život je něčím víc, je vždy zároveň tím i oním“ (Kolář 2016: 159). Název dále funguje jednak jako další intratextový signál souvislosti obou genorovských částí (viz v oddílu Kompozice), jednak coby intertextový poukaz k Dantově *Božské komedii* (s důrazem na protiklad „božská“ × „každodenní“). Souvislost s Dantovým

dílem osvětluje starší záznam z deníkové knihy *Roky v dnech* věnovaný knize Vladimíra Holana *Havraním brkem*:

nazvu tuto knihu vstupním dílem do — komedie člověka. [...] Nazvu tento díl Peklem. [...] [Holana] nutí každým veršem k životu i v tomto pekle, neboť i v pekle musí člověk žít. V zoufalství nemluv o ráji, ukaž hanebnost pekla co nejspravedlivěji a bez nadsázek dolů i nahoru, tak nejlépe vyslovíš touhu po jeho vyhlazení, tak nejlépe promluvíš k lidem, že takto žít je nedůstojno i zvířeti. [...] Celé toto peklo se děje uprostřed zdí, v městě, v němž žije, v městě... kde bude žít i svůj očištěc, očištěc, který tentokrát přijde až po ráji.

(Kolář 1992: 436, úryvek zápisu z 28. září 1946)

Prostřední část *Prometheových jater* — Jásající hřbitov — tvoří výbor z deníkových záznamů z roku 1950. Tyto záznamy mají různou formu — báseň, svědectví, komentář, překlad, citát atd. Deník je ústředním žánrem Kolářovy tvorby v období 1946–1955 (*Roky v dnech / Dny v roce*, *Očitý svědek*, *Prometheova játra*, *Přestupný rok*). V rozhovoru s Vladimírem Burdou z roku 1968 Jiří Kolář uvedl, že motivací k deníkové formě mu byla snaha „napsat moderní metamorfózy [Ovidiovy *Proměny*]“, a podtrhl souvislost deníku s denním tiskem:

Napadlo mě totiž, že snad bližší metamorfózám bude deníkový záznam. Mělo to jednu výhodu, že nebudu předem vázán literárním tématem, a naopak, že budu muset počítat s nepředvídatelným, které člověku poskytuje každý den jeho života. Měl bych také předeslat, že mě uchvacovala stavba denního tisku. Všimněme si, co všechno se děje v každém novinovém plátku. Jedná se tam vždy nejméně o politice, národohospodářství, kultuře, sportu, jsou tam inzeráty, malý oznamovatel, úmrtní oznámení, společenský oznamovatel, zprávy ze světa. Chtěj nechtěj se s tím člověk vyrovnává každý den. Deník mi mohl poskytnout příležitost se s tímto vším vypořádat alespoň za rok.

(Burda 1968/2013: 179)

Pojetí deníku se u Koláře proměňuje. V „básnicko-prozaickém projektu“ (srov. Špirit 2005: 270) *Roky v dnech / Dny v roce* je denní zápis zadáním (Kolář si ukládá napsat denně jeden zápis básnický a jeden prozaický) a zároveň metodou, jak se básnickým slovem přiblížit skutečnosti, jak ztvárnit „mýtus všedního života“ a „zmoci život člověka se vším, co jej v této veliké době tvoří i ničí, postihnouti jej v plnosti jeho proměn i nezměnitelností“ (Kolář 1947). Od *Očitého svědka* (1947/1948) se aktualizuje jednak neveřejná/soukromá povaha deníku (publikační zákaz), jednak koncepce deníku coby „svědectví“ o totalitní době. *Přestupný rok* z roku 1955 je pracovním deníkem, zachycujícím genezi několika sbírek a překladů (mj. *Nový Epiktet*, *Černá lyra*).

Vedle Kolářových vlastních textů zahrnují *Prometheova játra* i texty jiných autorů. Zmíněn byl výňatek z povídky polské spisovatelky Zofie Nałkowské *U trati* (v překladu Heleny Stachové-Teigové) a jeho transformace do veršů. Do druhého oddílu je včleněn překlad básnické skladby T. S. Eliota *Dutí lidé* (předpokládáme, že jeho spoluautorem je kunsthistorik Jiří Kotalík, se kterým Jiří Kolář ve čtyřicátých letech spolupracoval na překládání Eliotovy poezie; jejich společný převod páté části Eliotovy skladby *Pustina* vyšel časopisecky v roce 1947). Druhý oddíl rovněž obsahuje úryvek z rané povídky Josefa Škvoreckého *Žákony džungle*.

Kompozice

Jak jsme uvedli, kniha je rozčleněna do tří oddílů: Skutečná událost, Jásající hřbitov a Každodenní komedie. Spojuje je titul a vstupní moto.

Protichůdnost dosavadních interpretací (srov. Peterka 1994: 132, Stuchlíková 2002: 95–96) dokládá nejednoznačnost titulu. Je to dáno jednak tím, že titulní motiv není v samotných textech dále rozvíjen (jediným odkazem je scéna ze třetího oddílu, v textu Skutečný den života, ve které malý Frantík, který se „narodil, vyrostl v jinocha, muže, starce, a zemřel za jediný den“, zhltne játra uskladněná v ledničce: „Měla jsem v ledničce játra, přišel na ně a nastrkal si je do pusy jako pouťovou vatu“ (Kolář 2016: 214, 209), jednak mnohoznačností samotné titulní postavy (srov. Vernant 2007). Prometheus — titán, potrestaný Diem za pomoc lidem — se v řecké mytologii vyznačuje mezním postavením mezi starým (Kronos) a novým řádem (Zeus), mezi světem bohů a lidí či mezi životem a smrtí (srov. Aischylos 1994: 19, 21–23). V kontextu *Prometheových jater* se nejsilněji aktualizuje téma nového řádu a jeho nekompromisního prosazování, zahrnující vypořádání s těmi, kdo jej pomáhali nastolit, a téma osudu:

HEFAISTOS

Kdo nově vládne, bývá často strohý.

SBOR ÓKEANOVEN

Noví teď správcové vládnou,

[...]

*všechno, co bývalo mocné,
zdeptává dnes nový řád.*

PROMETHEUS

*Diův přítel jsem,
jenž vládu upevnit mu pomohl,
a takovou mě zkrušil pohromou!*

PROMETHEUS

*Je třeba snášet přirozený osud
co nejlehčeji: dobře, dobře vím,
že síla nutnosti je nezdolná.*

(Aischylos 1994: 11, 17, 27, 16)

Motiv jater se vztahuje k Prometheovu trestu — Prometheus byl přikován na Kavkazu a Diův orel mu každý den přilétal vyklouvat játra —, a evokuje každodennost (deník) a opakovatelnost (variace) Prometheova utrpení.

Moto uvozující a spínající knihu („Pročpak nám nevypravuješ, Eleazare — co bylo tam?“) pochází z povídky ruského spisovatele Leonida Andrejeva *Eleazar* z roku 1905. Povídka navazuje na příběh Eleazarova (= Lazarova) vzkříšení z Janova evangelia (Jan 11, 41–44) a soustředí se na Eleazarův následující život, zvláště na proměnu, kterou v Eleazarovi zkušenost smrti vyvolala. Volba mota staví následující oddíly do pozice odpovědi na otázku položenou na hostině Eleazarovi jedním ze spolustolovníků a předznamenává zobrazení totalitního Československa coby „přízračného království smrti“, „mrtvé země“, „země nešťastných“ a Prahy coby „města mrtvých“ (Kolář 2016: 51, 49).

Cyklus Skutečná událost, pojmenovaný — jak vyplývá z autorského Doslovu — podle prózy filozofa Ladislava Klímy Skutečná událost sběhnuvší se v Postmortalii ze souboru *Slavná Nemesis*, je uveden motem z jiné prózy téhož autora („Ale k čemu ta strašlivá komedie? / Proč to vše? Co to vše?“) a vybaven podtitulem „Rod Genorův“. Genor je zrůdný protagonista jmenované Klímovy prózy:

Byl to mladík duše nešlechtné, odpuzujícího zevnějšku; tváří svou byl nápadně podoben psu nebo kryse, nos jeho byl rakovinou zcela sežrán a z věčně otevřené, bezzubé huby visel mu stále až na bradu zelený jazyk, z něhož ustavičně hnis kapal [...]. Mozkovna jeho byla tak malinká, že pojmut mohla sotva tři náprstky mozku. Ruce jeho sahaly až ke kotníkům. Pravé chodidlo bylo úzké a metr dlouhé, levé normálně dlouhé a půl metru široké. Břicho jeho, úžasně zašpičatělé, bylo tak ohromné, že

Genor rovně stoje viděl jen nehty svého dlouhého chodidla. Jeho zadnice neskládala se ze dvou půlí, nýbrž tvořila jen jednu kouli, v jejímž středu černala se beze studu řít, k tomu ještě silně vyšpulená, jak by chtěla líbat.
(Klíma 1932: 191, úryvek z prózy Ladislava Klímy)

Postava Genora je „šablonou“ pro fantasmagorický/nelidský rozměr *Prometheových jater*, nejde přitom o obludnost pouze fyzickou („Hrudník / jako jámu, břicho nadmuté, nohy, / dvě tyčky na opičích pahýlech, / bumerangovitý hřib přirození, / žilnatý sloní chobot / spadal k lýtkům a půlil polštář / mouděte“ [Kolář 2016: 197]), ale i duševní/mravní (srov. antiportrét básníka v Genor Otto spisovatel [tamtéž: 203–205]).

Moto i podtitul mimo jiné zakládají intratextový vztah mezi prvním a třetím oddílem (Každodenní komedie), v podtitulu rovněž označeném „Rod Genorův“. Tato souvislost je ve třetím oddílu dále explicitně vyjádřena v názvu cyklu Nejmladší vnuk Genorův a v titulech básní Genor Otto spisovatel a Skutečný den života. Na provázanost genorovského cyklu s metodou variace upozornil sám Kolář v Doslovu k oddílu Skutečná událost.

Třetí oddíl — Každodenní **komedie** — se dále člení na čtyři cykly: Povrchně o poezii, Věk náboženství, Nejmladší vnuk Genorův, Život chudší než smrt. Každý z prvních tří cyklů se skládá ze tří částí, které se prostupují a přelévají jedna v druhou (viz výklad o žánru). Poslední cyklus je souborem negativních portrétů, vrcholícím v pátém čísle Přijď bezkrálovství Tvé — závěrečném textu celé knihy, jehož protagonista coby ztělesnění genorovského principu v sobě obsahuje všechny předchozí figury:

*Co bych musil být já, co bych musil být
Já, který mluvil se Stalinem,
Jemuž znárodnili takovou živnost,
Autor Dítěk věčnosti,
Který se narodil, vyrost v jinocha, muže,
starce, a zemřel za jediný den,
Já, potomek Genorův,
Který se nikdy neusmál,*

*Jehož srdce nikdy nenarazilo,
Já, slov-ne, rukou-ne!?*

(Kolář 2016: 214, úryvek z básně Přijď bezkrálovství Tvé)

„Potomek Genorův“ následně v sérii proměn ztrácí lidskou podobu („Byla to žalostná podívaná / na bytost ztrácející lidský tvar, / hrůzná podívaná, čím vším člověk“) a text i kniha vrcholí „modlitbou“ naruby, končící slovy: „přijď, / bezkrálovství Tvé!“ (Kolář 2016: 215).

Mezi krajními, „komediálními“ křídly je umístěn deníkový oddíl Jásající hřbitov. Jeho název ozřejmuje moto z románu ruského spisovatele Ivana Sergejeviče Šmeljova *Slunce mrtvých* (1923): „Kdy již konečně přikryje noc tento jásající hřbitov?“. „Jásajícím hřbitovem“ je míněn Krymský poloostrov, zpustošený za občanské války hladem a masovým vražděním.

Uspořádání oddílu je dáno zvnějšku, během roku a jeho událostmi (srov. výklad o žánru). Je však zřejmé, že se nejedná o deník celý, ale o výbor (tak zněl podtitul oddílu ve vydání z roku 1970), a tedy o tvar — vymezený vstupní básní o kladenském dětství a závěrečnou modlitbou k životu o zachování lidskosti:

Nechci být čistý, nechci být nevinný, nechci ze sebe vyrvat zlo, nechci smýt znamení ze svého čela, prosím jen o to nekonečné, které dovedeš dát jen ty, o tu trošku štědrosti dobrým slovem, zadrž ve mně všechnu tu záplavu hořkosti, nejčernějšího rmutu, udus ten fialový plamen pomstychtivosti, který mi nepřestává spalovat vnitřnosti, ne proto, aby jednou byl soud lehčí nade mnou, ale abych mohl ještě tuto vteřinu dožít jako člověk.

A není-li to možné, alespoň básnického slova:

Nesvolíš-li, je-li pro mne příliš pozdě, [...] dej, ať mohu být alespoň tichým společníkem věcí kolem mne, abych směl jim vyslovit to, co ve mně zůstalo ještě bez červů.

(Kolář 2016: 155–156, úryvek záznamu z 18. prosince 1950)

Témata a motivy

V dopise italskému slavistovi A. M. Ripellinovi z ledna 1950 — tedy z doby, kdy začínají deníkové zápisy *Prometheových jater* — Jiří Kolář napsal:

Nejraději bych řekl, že tento pocit, který nazývám pocitem osudovosti, se mě stal osudným. [...] Tento pocit se mně stává něčím upravdě víc než uměleckým programem, cítím, že se zažívá hlouběji a hlouběji do mého života, že vše, co činím, činím jaksi pod neuchopitelným vlivem tohoto pocitu.

(cit. podle Cosentino 2015: 233, úryvek z dopisu Jiřího Koláře A. M. Ripellinovi)

Téma osudu vstoupilo do Kolářova básnického díla koncem čtyřicátých let, bezprostředně navázáno na žánr deníku. Významný pasus věnovaný osudu se objevuje v *Rocích v dnech* (zápis z 13. dubna; srov. Kolář 1992: 360) a v *Očitém svědkovi* se z něj stává téma organizující (cele je mu věnován např. zápis z 24. listopadu; srov. Kolář 1997: 269—270). Kritik Jiří Cieslar v souvislosti s *Prometheovými játry* píše o Kolářově „teorii osudovosti“ (Cieslar 2002: 268). Jak ukazují citáty v předchozích oddílech, téma osudu je předznamenáno v titulní postavě Promethea a je svázáno s variačními/permutačními postupy.

Tematickým jádrem *Prometheových jater*, okolo kterého je organizována jinak fragmentární a polytematická skladba, je komunistická totalita (slovy kritika Václava Černého „otlemený jásot zezvířetělé politické totality“ [Černý 1994: 882]). Její každodennost doléhá prostřednictvím vynucené nezaměstnanosti, médií (denní tisk, rozhlas, film) nebo náhodného rozhovoru:

Snad potkám nějakého pitomce, který kolaboruje v rozhlasu, ve filmu nebo v některé redakci a bude mi přesvědčivě vykládat, co nového řekl „montparnasská krysa“ Erenburg o Picassovi. Odplivnu si a budu mlčet nebo převedu řeč na Žátopka. Snad otevřu noviny a dočtu

se, kolik padlo Američanů v Koreji, kolik Jižní postříleli nevinných obyvatel, jak Severní postupují a jak je všechno obyvatelstvo vítá jako osvoboditele [...]

(Kolář 2016: 119, úryvek zápisu z 9. července 1950)

Právě z totalitních podmínek, z konfliktu s historickým děním se rodí koncepce „očitého svědka“ — toho, kdo vidí a je ochoten vydat svědectví o mechanismech a praktikách totalitní moci (srov. Richterová 2015a: 305).

Jedním z prostředků pro ukázání komunistického režimu coby nelidské totalitního systému je pro Koláře paralela s nacismem. Již v *Očitém svědkovi* Kolář dospěl k přesvědčení „o přímé kontinuitě nacistického a komunistického koncentráku, o návaznosti vražedného drilu“ (Cieslar 2002: 265). Nejedná se pouze o návaznost, ale i o gradaci:

Totalita, jakákoli totalita vede vždy k zvířecosti, vždy k zrůdnosti, a povedl-li se udělat vzorný „pracovní tábor nebo výchovný tábor“ pro sto, tisíc nebo deset tisíc lidí, je stejně snadné a jednoduché jej udělat pro celý národ nebo většinu lidstva; aby nikdo nebyl nezaměstnaný. Zaplatte dobře policajtům a jde všechno!

(Kolář 2016: 54, úryvek zápisu z 19. února 1950)

S tématem totality se protíná jiné ústřední téma *Prometheových jater* — téma umělce/spisovatele nebo obecněji umění. V centru Kolářovy pozornosti stojí vztah umělce k totalitní moci, ať už konformní, nebo naopak, a vice versa.

Až dnes víme, že jsme měli mít již tehdy [za Protektorátu] odvahu mlčet, mlčet i životem, a ukázat těm, kteří nám tolik věřili, kteří na nás tolik spolehali, že bez těch v žalářích, ve vyhnanství, v mučírňách, hromadných hrobech, neznámých hrdinů to nejde a nemůže jít. Až dnes to víme, až dnes, kdy nepřítel je prozíravější a vzal nám pod rukama i tuto jedinou možnost veřejně ukázat nesouhlas: nedovolil, abychom to učinili sami, umlčel nás sám.

Jsmo přinuceni mlčet a na druhé straně jsme nebezpeční svým mlčením; jako kdyby cítili, co se s námi děje, že nám není třeba mluvit, abychom řekli své, že nemusíme publikovat, aby účinek tajně napsaného, třeba pohřbeného ve stole, vydal tolik síly a tolik pravdy jako to kdysi tištěné tak svobodně.

(tamtéž: 105, 150, úryvky zápisů z května a listopadu 1950)

Kolář si opakovaně klade otázku po zodpovědnosti umělců — a v první řadě své vlastní — na nastolení totality a jejich podílu na jeho chodu — rozsáhlé pasáže jsou věnovány výčtu umělců a intelektuálů stalinistickému režimu přísluhujících:

Ó, jak by to tito pánové neuměli, jak by s tím páni šéfredaktoři nesouhlasili, jak by neuměl kdekdo napsat o novém velkém státnickém činu vlády a jak by ještě nadšeněji dál Burianové nepsali své budovatelské hry, Kouřilové neorganizovali hromadné návštěvy na tu podívanou, jak by Nezvalové nepřicházeli s oslavnými zpěvy, jak by Bieblové nebásnili, Žávadové nepředsedali, jak by mohli Drdové nepsat úvodníky...

(tamtéž: 153, úryvek zápisu z 4. prosince 1950)

Vposledku je psaní záchranou:

To, co lze číst v novinách, je něco tak obludného, že si to nelze ani představit. Dennodenně se rozhoduji, jestli nemám všechno, co se kolem děje, hodit za hlavu a nemyslet na to, ale dennodenně mne přemáhá přemýšlení, které se musím chtít nechtět zbavit, byť to bylo napsáním jediného slova.

Jestli vydržím půl hodiny sedět u stroje a psát: ta půlhodina mi vystačí přinejmenším do zítřka, abych nepošel rmutem a ujistil se, že ještě žiju. A já chci žít, chci psát.

(tamtéž: 137, 143, úryvky zápisů ze 17. srpna a 13. října 1950)

Čas a prostor

Časem *Prometheových jater* je přítomnost. Explicitně je to vyjádřeno datací zápisů v prostředním, deníkovém oddílu (10. leden — 18. prosinec 1950) a prostřednictvím citací a parafrází dobového tisku, jež zpřítomňují běh událostí roku 1950, od sportovních klání po proces s Miladou Horákovou a Závišem Kalandrou či válku v Koreji. Do poválečné doby jsou zasazeny i rámcové básnické oddíly.

Minulým horizontem totalitní přítomnosti je druhá světová válka: „[válečná a protektorátní] minulost vystupuje jako zrcadlo přítomnosti, jedna totalita je obrazem druhé“ (Hrdlička 2012: 122).

Rozměr budoucnosti je v *Prometheových játrech* problematizován opakovatelností, přítomnou v titulu a ve variačních/permutačních postupech: „Kolář v dané historické situaci [...] intenzivně prožívá totalitu jako stav bezčasí. V Kolářově apokalyptickém čase se zdá, že čas skončil, že totalita pohltila horizont budoucnosti, že věci se vždy budou odehrávat v rámci uzavřené sféry, která nedává východiska“ (tamtéž).

Kolář se od počátku své básnické dráhy profiloval jako básník města (srov. esej Poezie města z *Roků v dnech*, začínající citátem z eseje G. K. Chestertona Cockneyův ústup: „Filozofie malty a cihel je mi bližší nežli filozofie řepy“ [Kolář 1992: 349]). Pro *Prometheova játra* je příznačná městská scenerie (konkrétně pražská) a převaha veřejného prostoru (městská ulice, nádraží, park, restaurace apod.) nad prostorem soukromým (pracovna, byt).

Městem *Prometheových jater* je Praha. Tato lokalizace je nejzjevnější v deníkovém oddílu, kde řada zápisů je přesně místně určena (např. Václavské náměstí, Grébovka). Některé zápisy mají povahu záznamu cesty/procházky městem:

— *Vedro povolilo, snad mne ranní vzduch trochu vzpamatuje, řekl jsem si a vyšel ven.*

V trafice na rohu jsem si koupil Lidové noviny a samočinně zamířil na Ruskou.

Ruská třída odděluje Vinohrady od Vršovic, je plná mladých lip a napůl zalehlá navážkou dlaždic. Za řadou taxametrů na dolejší křižovatce u Francouzské jsem vyndal z kapsy noviny, zapálil si cigaretu a čet.

(Kolář 2016: 109, úryvek ze záznamu z 9. června 1950)

Odkazy k pražským reáliím se objevují, byť sporadičtěji i v rámcových básnických skladbách (srov. „celé Vršovice věděly, / co se stalo“, „Přijela dvacítká.“, „Oblékněte jej a já dojdu na Karlák“ [tamtéž: 10, 174, 210]).

Vedle Prahy je v knize opakovaně zpodobeno Kladno, coby místo Kolářova nelehkého dětství a mládí:

*Bydlelo nás šest v podkrovní světnici,
pět krát šest, hutě jak milenka vlezly
mi do srdce, s černýma krvavýma očima,
hamr určoval takt mým slepým veršům. Chodili
jsme krást staré železo na nádraží a
dostávali šesták za kilo, a když jste zemřel,
byl jsem bez práce*

(Kolář 2016: 128, úryvek z básně Drahý pane Majakovský)

Lyrický subjekt/vypravěč

V deníku se mezi autora a sdělení jakoby neklade zprostředkující subjekt (básnický mluvčí, vypravěč) — autor oslovuje čtenáře v první osobě, je subjektem i objektem díla, tím, kdo jedná i kdo své jednání pozoruje/zaznamenává (srov. Richterová 2015a: 298—299, Frynta 1990: 210). Je však třeba si uvědomit, že i v deníku je autor postavou, nějak vymezenou rolí.

Bylo již opakovaně poukázáno na to, že v Kolářových deníkových textech není autorské já sebereflexivní, že nejde v první řadě o autorovo soukromí či o jeho nitro: autor se „nezaobírá [...] sám sebou jako soukromou osobou, svým privátním životem, svým ‚já‘, nýbrž s ním manipuluje a staví je na místo, z nějž má mluvit, uděluje mu roli“, roli svědka (Hrdlička 2012: 120). Nejedná se však o svědka nezaujatého, naopak: „Kolář dokázal [...] vyjádřit maximum osobního zaujetí, účast, rozhorlení i mravní soud a zároveň prakticky nebýt, neexistovat jako lyricko-narcisistní já v textu“ (Richterová 2015b: 319).

Zdůrazněme, že v deníkových záznamech nepromlouvá pouze autor, ale prostřednictvím citátů, vyprávění, vyslechnutých rozhovorů apod. i jiné subjekty/postavy. To platí i o rámcových básnických skladbách, ve kterých je autorský hlas suspendován ve prospěch cizích hlasů, vášnivých monologů žen a mužů, jejichž mluvčí si ve variacích vyměňují slova, role, i identitu.

V zaujetí pro fyziognomii řeči se zračí Kolářovo pojetí jazyka coby ztělesnění lidského údělu, osudu (srov. Grosman 2013):

mně vpadla věta „Tatínek se holí“ do hlavy tak neočekávaně, že jsem se dal bezděky do vteřinového přemýšlení, zda by na to „tatínek se holí“ nešla udělat povídka nebo dokonce báseň, jestli bych svedl těch několik slov vyzpovídat a trochu upřimně z nich vypsát vše, co je do nich vbíto od nepamětna, jestli bych uměl vidět, co v té větě stále žije a je tak vykřičeně skryto

(Kolář 2016: 111, úryvek záznamu z 9. června 1950)

Jazyk, styl, básnické prostředky, verš

Jazykové prostředky *Prometheových jater* využívají všechny stylové vrstvy jazyka: základem je nespisovností podbarvený autorský jazyk (např. *dešť, do grejcaru, kedlubní, namahal, rozčilit, senkruvny, upřimně*), doplněný jazykem postav, vyznačujícím se stupňovanou nespisovností, mluveností (ve frazeologii i syntaxi) a vulgaritou:

*Měl jsem, nelžu,
největší kurvu za ženu,
[...]
Víte, co mi, hanebnice, řekla?
Jen abych prý se neposral,
žrát potom že ho umím*

— *Nikdy nevím, komu věc prodám, prostě ji bafnu a du. [...] vracet jsem se nemohl, to by mně zavřel kšeft a odpoledne se prachy dostávají z lidí nesdačno. Dřel jsem jej půl hodiny, potom hodinu, až když bylo půl druhé a musil na oběd, dodělal jsem ho.*

(tamtéž: 9, 10, 120, úryvky cyklu Skutečná událost a záznamu 9. červenec 1950)

Zvláštní jazykovou vrstvou *Prometheových jater* jsou jednak dobově příznačné neologismy, např. *tepař, masnař, jasař, pramenář* (zaměstnanci podniků Tep, Masna, Jas, Pramen), *zmasnit* (začlenit soukromý podnik, řeznictví, do státního podniku Masna), jednak deformovaný jazyk totalitních médií, přítomný v četných citátech, nebo v autorově odmítavé či ironizující parafrázi:

*Do dolů s nimi, se zrádci, paliči, válečnými štváči, zločinci,
prohnilými zaprodanci, cynickými lidojedy, vředy na čistém těle
naší kultury, kultury tak nové, že se o tom nikomu ani nesnilo, pryč
s kanibaly, hyenami, parazity, sláva velikému vůdci národů a dělnické
třídy..... (Neutuchající potlesk.)*

(tamtéž: 139, úryvek zápisu ze 17. srpna 1950)

S konstatovanou žánrovou rozrůzněností a rovněž s popsány kolážovými postupy souvisí i rozrůzněnost stylová. Nežřídka i v jednom textu se střetávají stylově protikladné prostředky, např. realistické/fantasmagorické, tragické/komické.

Veršované pasáže jsou psány nerýmovaným volným veršem a zpravidla nejsou organizovány do strof. V řadě básní je bohatě využito variabilního typografického členění (především různého odsazení od levého okraje):

*A před nimi
s prapory dokrvava
šel osmistup
bílých andělů tanečníků:
každý
opřenu o rameno
křídové rameno
nesl v levé ruce ratolest vavřínu
Nikdo se nevrátil ač všichni
když odcházeli
otáčeli toužebně hlavami
otáčeli hlavami
(tamtéž: 94, úryvek básně Bez návratu)*

Shrnutí

1. *Prometheova játra*, napsaná v roce 1950, jsou vrcholnou sbírkou Jiřího Koláře. Završují se v nich postupy autorovy tvorby z období Skupiny 42.
2. Pro svůj odmítavý a kritický postoj ke komunistickému režimu nemohla *Prometheova játra* v době vzniku vyjít tiskem. Vydána byla až o mnoho desítek let později.
3. Na základě zabaveného strojopisu *Prometheových jater* byl Jiří Kolář v roce 1953 odsouzen ke dvanácti měsícům vězení.
4. *Prometheova játra* jsou složitě komponovaná a žánrově různorodá kniha. Skládají se ze dvou rámcových básnických oddílů (Skutečná událost, Každodenní komedie) a z oddílu deníkového (Jásající hřbitov).
5. V básnických skladbách je využito variačních/permutačních postupů — opakování a přeskupování textových fragmentů.
6. V titulu, názvech oddílů a v motech je celá řada odkazů k jiným dílům (především k mýtu o Prometheovi, k prózám Ladislava Klímy a k Dantově *Božské komedii*).
7. Tematickým jádrem *Prometheových jater* je existence v totalitním státě s důrazem na roli umělce.
8. Pro *Prometheova játra* je charakteristická městská (pražská) scenerie s převahou veřejných prostor (ulice, nádraží, restaurace); čas díla je vymezen dobou vzniku deníkového oddílu (leden—prosinec 1950), básnické oddíly jsou zasazeny do poválečného období.
9. Slovní zásoba *Prometheových jater* se neomezuje na spisovný jazyk (využívá prostředky hovorového jazyka, vulgarismy) a je pro ni charakteristické využití dobových neologismů a dobového ideologického jazyka.
10. Básnické oddíly jsou psány nerýmovaným volným veršem. V některých básních je využito variabilního typo/grafického členění.

Literatura

Aischylos

1994 *Aischylos*, přel. Ferdinand Stiebitz (Praha: P. Rezek)

Burda, Vladimír

1968/2013 „S Jiřím Kolářem o evidentní poezii“, in Eva Krátká (ed.): *Česká vizuální poezie. Teoretické texty* (Brno: Host), s. 176—185

Cieslar, Jiří

2002 „Kolářovy dávné otázky (Nad Jiřím Kolářem, hlavně deníkovým)“, in *Hlas deníku* (Praha: Torst), s. 259—282

Cosentino, Annalisa

2015 „Několik slov o Ripellinově eseji *Su Kolář* [O Kolářovi]“, *Slovo & smysl*, č. 23, s. 233—234

Černý, Václav

1994 „Nástin básnické osobnosti Jiřího Koláře. Pokus o genetiku básníka abstraktního“, in *Tvorba a osobnost*, sv. 1; ed. Jan Šulc (Praha: Odeon), s. 871—895

Frynta, Emanuel

1990 „Bytostný básník Jiří Kolář“, in Jiří Kolář: *Prométheova játra* (Praha: Československý spisovatel), s. 203—216

Hrdlička, Josef

2012 „K lyrice po druhé světové válce. Paul Celan a Jiří Kolář“, *Svět literatury* 22, č. 45, s. 105—126

Chalupecký, Jindřich

1990 „Příběh Jiřího Koláře“, in *Na hranicích umění. Několik příběhů* (Praha: Prostor/Arkýř), s. 40—69

Karfík, Vladimír

1994 *Jiří Kolář* (Praha: Český spisovatel)

Klíma, Ladislav

1932 *Slavná Nemesis* (Praha: Sfinx)

Kolář, Jiří

1947 „Jiří Kolář: Básník drsného života“, rozmlouvala redakce, *Růst* 1, č. 7/8, s. 109
1992 *Křestný list — Ódy a variace — Limb a jiné básně — Sedm kantát — Dny v roce — Roky v dnech. Dílo Jiřího Koláře*, sv. 1; ed. Vladimír Karfík (Praha: Odeon)

1997 *Černá lyra — Čas — Očitý svědek. Dílo Jiřího Koláře*, sv. 2; ed. Vladimír Karfík (Praha: Mladá fronta)

2016 *Prometheova játra / Trilogie*; edd. Petr Šrámek — Jakub Říha (Praha—Brno: Host)

Peterka, Josef

1994 „Jiří Kolář — Prométheova játra“, in Vladimír Křivánek et al.: *Český dekameron. Sto knih 1969—1992* (Praha: Scientia), s. 132—134

Richterová, Sylvie

2015a „Etika a estetika literárního deníku“, in *Eseje o české literatuře* (Praha: Pulchra), s. 297–310

2015b „Jeden československý rok“, in *Eseje o české literatuře* (Praha: Pulchra), s. 311–323

Skála, Ivan

1949 „K situaci soudobé české poesie“, *Tvorba* 18, č. 9, 2. 3., s. 207–208

Stuchlíková, Daniela

2002 „Království Apollónů a Venuší na kolečkových židlích aneb Antika v díle Jiřího Koláře“, *Listy filologické* 125, č. 1/2, s. 84–99

Suk, Marek

2013 „Jsem člověk, který se těžko podvoluje“. Proces s Jiřím Kolářem v roce 1953“, *Česká literatura* 61, č. 4, s. 547–559

Špirit, Michael

2005 „Padesát let: letopočet krásy a ‚neskutečný umělci‘“, in Michael Špirit (ed.): *Život je všude. Almanach na rok 1955* (Praha—Litomyšl: Paseka), s. 270–291

Šrámek, Petr — Říha, Jakub

2016 „Komentář“, in Jiří Kolář: *Prometheova játra / Trilogie*; edd. Petr Šrámek — Jakub Říha (Praha—Brno: Host), s. 395–530

Štern, Jan

1948 „Sběhnutí od praporu“, *Tvorba* 17, č. 25, s. 496–497

Vernant, Jean-Pierre

2007 „Prométhée et la fonction technique“, in *Œuvres. Religion, rationalités, politique* 1 (Paris: Seuil), s. 477–485

O autorovi

Jakub Říha působí v Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v současnosti v edičním a textologickém oddělení a ve versologickém týmu. Je spoluautorem monografie *Úvod do teorie verše* (s Robertem Kolářem a Petrem Plecháčem, 2013) a připravil nebo spolupřipravil řadu edic, mj. František Gellner: *Dílo* (Kritická hybridní edice, 1. sv.; s Jiřím Flaišmanem a dalšími, 2012), *Prozodické spisy raného obrození* (2015), Jiří Kolář: *Prometheova játra — Trilogie* (s Petrem Šrámkem, 2016). Od roku 2008 vyučuje na FF UK (semináře poetiky, versologie a dějin literatury 19. a 20. století).

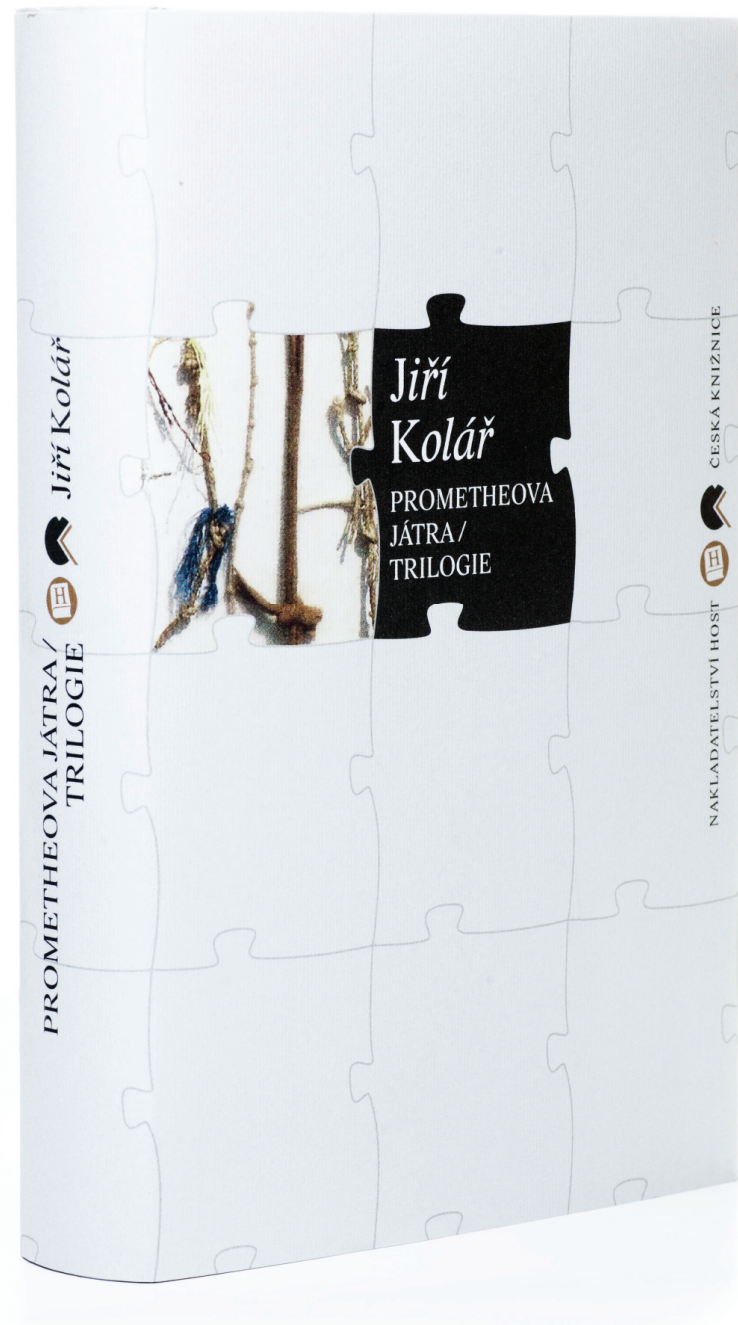
O České knižnici

Česká knižnice je dlouhodobě koncipovaná ediční řada, která si klade za cíl představit v reprezentativní a textově spolehlivé podobě vrcholná literární díla vzniklá v českých zemích od počátků k dnešku. Za dvacet let existence *České knižnice* vyšlo v této řadě více než devadesát titulů, což ji řadí k nejvýznamnějším edičním projektům české literární historie.

Každý svazek, odborně posouzený vědeckou radou, je pečlivě edičně připraven, podílejí se na něm lektor a vědecký redaktor, kteří spolupracují s editorem na výsledném textu. Nedílnou součástí každého svazku je komentář, který seznamuje čtenáře z řad odborné i laické veřejnosti nejen se souvislostmi vzniku díla, jeho zapojením do celku autorovy tvorby a žánru, ale též s dobovým i pozdějším ohlasem.

Od roku 2016 edici *Česká knižnice* společně vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR a nakladatelství Host.

Na vydání jednotlivých svazků přispívá Ministerstvo kultury České republiky. Redakce pracuje s podporou z programu Strategie AV21, řízeného a financovaného Akademií věd ČR.

Jiří Kolář

Prometheova játra / Trilogie

Edice a komentář: **Jakub Říha a Petr Šrámek**

Počet stran: **540**

Vydání: **v České knižnici první**

ISBN **978-80-7491-656-4**

Rok vydání: **2016**

Básnickou tvorbu Jiřího Koláře (1914—2002) představujeme čtyřmi knihami z vrcholného období padesátých let.

Kolářovo literární novátorství a rovněž nesmlouvavá společenská obžaloba způsobily, že se deníková kniha *Prometheova játra* dostala ke čtenářům až se značným zpožděním, navíc v upravené podobě. Přítomná edice se poprvé vrací k původnímu znění prostému cenzurních zásahů a rovněž poprvé společně vychází tzv. trilogie *Mistr Sun o básnickém umění*, *Nový Epiktet* a *Černá lyra*. Dohromady tato díla představují Kolářův projekt „konce poezie“ založený na napětí mezi experimentem a tradicí, estetikou a etikou či fikcí a svědectvím, a tedy ohledávající meze vlastní poetiky i literatury vůbec.